

Курс за заштита на Балканскиот рис за припадниците
на Граничната полиција

Прилог кон запознавањето и заштитата на
Балканскиот рис

Работен извештај

09. Февруари 2006 година
Охрид, Република Македонија

Документот е подготвен од:

Роберт Јаневски¹

Заштита на Балканскиот рис

Курс за припадниците на граничната полиција

Организиран од:
Министерството за Внатрешни работи, Оддел за крим техника

Work materials for the training were prepared by:
Senior inspector Robert Janevski¹

¹Ministry of Interior Affairs, Crime Technique Department, DNA and Serology Lab

Summary

The isolated Lynx population in the south-east part of the Balkan Peninsula is the most threatened Lynx population in the whole Euro-Asian region. It has been estimated that the population is less than 100 adult animals. The living area is from the south-western part of Serbia and Montenegro (specifically in the southern parts of Montenegro and Kosovo) till the northern borders of Greece with most stable population in the mountainous regions between Albania and Macedonia. The habitat loss and prey base reduction are considered as major threats to the Balkan Lynx population (Breitenmoser *et al.* 2005). The Lynx itself is a flagship species of the protection of natural heritage of the whole south-western Balkan. Its distribution falls mostly within the regions designated under the frames of the European Green Belt Initiative. The importance of the protection of the Balkan lynx has been emphasized by all partner organizations working on the Balkans and received full attention from the Bern Convention. Few reports and seminars are also contributing to this topic. The training which has been held at 09th February 2006 in Ohrid is a first step to try to enlarge the network of the people involved in the Balkan lynx conservation. At this training we have been focused on couple of topics: the current European Green Belt Initiative, former activities for the Lynx protection in Macedonia, the meaning of the enlarging of the network of activists for the lynx protection, lynx general biology and identification of field signs. From the training we can conclude few things: (1) The European Green Belt Initiative was for the first time presented for the Border Police Officers. (2) Integration of the border police officers to the Lynx network is very important because they are directly on the field covering the majority of the distribution range of the Balkan lynx. (3) The data from the questionnaires prepared especially for the border police officers could be from great help for the further scientific study of the Balkan Lynx. (4) Border police officers are in everyday contact with many people which can be of great help of rising of the public awareness. (5) According to the final notes of the seminars in Mavrovo, it is necessary for IUCN/SSC Cat Specialist Group, to be informed about the activities that we have made until now. It could be step forward for the further necessary internal and external financing of the work and returning of the Balkan lynx population in its historical range.

1. ВОВЕД

Досегашните прегледи за статусот на Евроазискиот рис (*Lynx lynx*) во Европа, изработени во текот на последните дваесетина години (Breitenmoser & Breitenmoser – Wursten 1990, Breitenmoser *et al.* 2000, Von Arx *et al.* 2004) ја идентификуваат популацијата на рисот во југо-западниот дел на Балканскиот Полуостров како најзагрозена автохтона популација. Распространувањето е воглавно во планинскиот дел помеѓу Албанија и Македонија со повремени забележувања во територијата на Србија и Црна Гора и тоа во Јужниот дел на Косово и Црна Гора, како и спорадично по границата помеѓу Грција и Македонија. Последните податоци кажуваат за популација од околу 100 возрасни единки. Доколку се утврди дека оваа популација претставува посебна таксономска единка, истата ќе биде класифицирана како критично загрозен вид според Црвената Листа на IUCN. Оваа забелешка особено треба да се земе во предвид бидејќи оваа популација на рисот и порано е забележана како посебен подвид од Buresh (1941) и од Mirić (1971). Оваа класификација долго време не беше призната од повеќето таксономски регистри и заради тоа Балканскиот Рис не е влезен во интернационалните листи на загрозени животи, како онаа на Бернската Конвенција. Сепак прелиминарните генетски истражувања покажуваат дека Балканскиот рис сепак е различен од соседните популации на подвидот *Lynx lynx carpathicus*. Балканскиот рис е законски заштитен во сите земји на неговото распространување но досега не се превземени активни мерки за негово враќање од загрозено ниво на популацијата во нормала. Сегашната популација се појавува во неколку заштитени подрачја од кои најзначајните се во Македонија. Се верува дека главни опасности за рисот се илегалниот лов, недостаток на плен, уништувањето на станштата преку нелегална сеча на шумите и фрагментација на станишата. (Breitenmoser, *et al.*, 2005). За да се опорави долготрајно популацијата на Балканскиот рис потребно е (1) да се сопре било какво намалување на бројноста на постоечките јадра од субпопулации во заштитените зони во Македонија, (2) да се стабилизираат и да се зголемат останатите субпопулации по целата должина на границата и (3) да се овозможи развој на витална популација во нејзините историски граници обезбедувајќи сигурни коридори за да се овозможи генетска размена помеѓу постоечките субпопулации. Прекуграничната соработка е од непороценливо значење за заштитата на Балканскиот рис. Иницијативата Европски Зелен Појас која е покрената од IUCN и Германската федерална агенција за заштита на природата нуди можност за заштата на Балканскиот рис во неговото природно подрачје на живеење. Бернската Конвенција на неколкупати ја назначи заштитата на Балканскиот рис како приоритет помеѓу заштитата на големите сверови во Европа (меѓу останатите изработката на Акционен План за заштита на Евроазискиот рис (*Lynx lynx*) во Европа; (Breitenmoser, *et al.* 2000). Македонија и Албанија веќе организираа работилница иницирана од IUCN/SSC Cat Specialist Group и Euronatur во Маврово (Април и Ноември 2005) и во Тирана во Април 2005, на која беа разработени можностите за прекугранична соработка и заштита на Балканскиот рис. На овие семинари беше покането и учествуваше и Министерството за внатрешни работи на Македонија при што како предлог иницијатива за вклучување на министерството беше предлогот за организирање на курс посветен за заштитата на Балканскиот рис за припадниците на Граничната полиција. Граничната полиција беше посочена како целна група за овој курс бидејќи со доволен број на претставници го покрива подрачјето со

мониторинг на теренот кое се вклопува во предлог заштитената зона на Иницијативата Европски Зелен Појас. На 09 Февруари 2006 година во Охрид беше организиран курс од стана на Министерството за внатрешни работи за припадниците на граничната полиција. На курсот беа поканети и присуствуваа сите командири на пограничните полициски станици

2. КУРС ЗА ЗАШТИТА НА БАЛКАНСКИОТ РИС

За време на курсот се разгледаа и продискутираа неколку теми. Пред се постоеше потреба припадниците на граничната полиција да се запознаат со постојаната Иницијатива Европски Зелен Појас. За таа потреба беше адаптирана презентацијата на Schwaderer, G. презентирани на семинарот за заштита на Балканскиот рис во Ноември во Маврово. Притоа беа презентирани карти на кои се означени териториите предложени да влезат во идните заштитени зони со иницијативата Европски Зелен Појас. Во однос на ова беше презентирани преклопувањето на зоните на распространување на Балканскиот рис со предлогот за проширување на заштитените зони со иницијативата Европски Зелен Појас. Понатаму беа детално разгледани усвоените заклучоци од одржаниот семинар посветен за заштита на Балканскиот рис одржан на 15 Ноември во Маврово. Притоа беше разгледана позицијата на Министерството за внатрешни работи на Македонија и предложената улога на Граничната полиција во престојната ревитализација на популацијата на Балканскиот рис. Со цел на запознавање со моменталниот тренд и тековното јавно мислење за ситуацијата на Балканскиот рис во Македонија беше презентирани и мислењето на определени медиуми за одржувањето на семинарот во Ноември во Маврово. (прилог на дневниот весник „Време“). Заради спроведување на успешно колектирање на податоци од теренот беше потребно да се презентираат и постојните познавања за тековниот статус на рисот во Македонија како и општите податоци за рисот во Македонија. За таа цел беа адаптирани презентациите на Меловски, Д., Иванов, Ѓ., и Петковски, С., на тема „Рисот во Македонија“ како и презентацијата на von Arx, M., од одржаниот семинар во Маврово. Понатаму, на секој учесник на курсот му беше поделен теренски прирачник за Балканскиот рис. Прирачникот оригинално изработен од Breitenmoser, U., за потребите на конзервацијата на Балканскиот рис во Македонија беше преведен и адаптиран. И секако за потребите на крајната цел, односно активното прибирање на податоците од теренот и ширењето на мрежата на луѓе кои би вршеле мониторинг, беа приготвени два анкетни листа кои овозможуваат колектирање на податоци за досегашните опсервации на траги/знаци од рис како и прибирање на евентуално забележани податоци за траги/знаци од рис во иднина. Податоците од анкетните листови ќе бидат предмет на адаптација во Одделот за крим техника по што би се предале на понатамошно постапување на Министерството за животна средина и просторно планирање. Пополнетите анкетни листови за евентуалните забележувања на траги/знаци од рис во текот на 2005 година ќе бидат доставени до Одделот за крим техника на 01.03.006 година. Со тоа се завршува првиот круг од планираните активности. Динамиката на понатамошните активности, во консултација со експертите на IUCN-SSC Cat Specialist Group ќе биде тековно надградувана.

3. ЗАКЛУЧОЦИ

Неколку заклучоци можат да се изведат од организирањето на курсот посветен на заштитата на Балканскиот рис за припадниците на Граничната полиција.

1. Припадниците на граничната полиција за прв пат беа запознаени со Иницијативата Европски Зелен Појас за создавање на прекугранични заштитени подрачја.
2. Неопходно е организирање на поширока мрежа на луѓе активно вклучени во заштитата на рисот. Интегрирањето на припадниците на граничната полиција во редовите на мрежата на луѓе вклучени во активен мониторинг е од особено значење бидејќи истите непосредно се присутни на теренот, во доволен број и со тоа ќе може објективно да се оцени дистрибуцијата на рисот по целата граница на Македонија и Албанија односно на целиот појас кој е влезен во Иницијативата Европски Зелен Појас.
3. Податоците добиени од припадниците на граничната полиција се од непроценливо значење за понатамошните проучувања на Балканскиот рис, особено за неопходно потребното подетално проучување на поединостите за таксономијата, екологијата и распространувањето. Потврдувањето на постоењето на активна засебна популација на Балканот е воедно пропратена и со обврска на понатамошно проучување на нивната екологија. Овозможувањето на активен мониторинг е секако чекор напред кон ова.
4. Паралелно треба да се организираат кампањи за подигнување на јавната свест кај населението. Покрај граничната полиција постојат и други целни групи кои треба да бидат цел на вакви и слични обуки. Запознавањето со сегашната ситуација со рисот е од особено значење за успешно продолжување на заштитата на Балканскиот рис.
5. Согласно усвоените препораки на семинарите од Маврово потребно е да се извести IUCN/SSC Cat Specialist Group, за превземените активности од наша страна. Со тоа би се овозможило неопходното внатрешно или надворешно финасирање на понатамошната работа за стартување на програма за враќање на популацијата на Балканскиот рис во историските граници. Постојната финансиска состојба во Македонија и Албанија не овозможува потребен фонд на средства за правилно проучување и заштита на рисот. Активирање на меѓународните механизми кои можат да го покријат финансиски продолжувањето на овие активности е неопходно потребно. Секако евентуално изнаоѓање на други домашни партнери е голем придонес кој несмее да се заборави.

4. РЕФЕРЕНЦИ

Breitenmoser, U. & Breitenmoser-Würsten, Ch. 1990. Status, Conservation Needs and Re-introduction of the Lynx *Lynx lynx* in Europe. Council of Europe, Nature and Environment Series, Strasbourg, No. 45: 1-43.

Breitenmoser, U., Breitenmoser-Würsten, Ch., Okarma, H., Kaphegyi, T., Kaphegyi-Wallmann, U., & Müller, U. M. 2000. Action Plan for the Conservation of the

Eurasian Lynx (*Lynx lynx*) in Europe. Nature and environment No. 112, Council of Europe Publishing, Strasbourg: 1-70.

Breitenmoser, U., Schwaderer, G., von Arx, M., Zimmermann, F., Spangenberg, A., Breitenmoser-Würsten, C., Linnell, J., 2005. Report of the meeting for The Conservation of the Balkan Lynx - Seminar on Large Carnivores in the Balkans and Workshop on the monitoring of the Balkan Lynx, T-PVS/Inf (2005) 20, Council of Europe Publishing, Strasbourg

Buresch, I. 1941. Risove v Macedonija. Priroda, 42 (3): 51-52

Mirić, D. 1978. *Lynx lynx martinoi* ssp. nova - neue Luchsunterart von der Balkanhalbinsel. Bull. museum hist. nat. Belgrade 33: 29-36.

von Arx M., Breitenmoser-Würsten Ch., Zimmermann F. and Breitenmoser U. (eds). 2004. Status and conservation of the Eurasian lynx (*Lynx lynx*) in Europe in 2001. KORA Bericht No. 19: 1-330.